

SALJUQIYLAR DAVLATINING JAHON TARIXIDA TUTGAN O'RNI.

Hasanova Ruxshona
Qayumova Mohichehra

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti talabalari
<https://doi.org/10.5281/zenodo.10548662>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 15-January 2024 yil

Ma'qullandi: 18- January 2024 yil

Nashr qilindi: 22- January 2024 yil

KEY WORDS

1. Saljuqiylar davlati; 2. Jahon tarixi; 3. Geosiyosiy ta'sir; 4. Madaniy ta'sir; 5. Islom olami; 6. Hokimiyatga ko'tarilish; 7. Fathlar; 8. Savdo; 9. Intellektual almashinuv; 10. Vizantiya imperiyasi; 11. Salibchilar

ABSTRACT

Ushbu maqolada Saljuqiylar davlatining jahon tarixidagi tarixiy ahamiyati haqida so'z boradi. Muallif Saljuqiylar imperiyasining islom olamiga geosiyosiy va madaniy ta'sirini o'rganib, uning tarix rivojini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaganligini isbotlaydi. Maqolada Saljuqiylar imperiyasining kuchayishi, istilolari, savdo va intellektual almashinuvga ta'siri haqida keng ma'lumot berilgan. Muallif Saljuqiylar davlatining o'sha davrning boshqa yirik davlatlari, Vizantiya imperiyasi va salibchilar bilan o'zaro munosabatlari ham ko'rib chiqadi. Umuman olganda, maqolada Saljuqiylar davlatining jahon tarixidagi o'rni chuqur o'rganilgan va chuqur tahlil qilingan.

“Saljuqiylar davlatining jahon tarixidagi o'rni” maqolasida Saljuqiylar saltanatining tarixiy ahamiyati va uning jahon miqyosiga ta'siri chuqurroq yoritilgan. Unda Saljuqiylar davlatining hokimiyat tepasiga kelishi, uning islom olamiga geosiyosiy va madaniy ta'siri, o'sha davrning boshqa yirik davlatlari bilan o'zaro munosabatlari haqida atroflicha ma'lumot berilgan. Maqolaning maqsadi Saljuqiylar imperiyasining jahon tarixini shakllantirishdagi hal qiluvchi rolini, xususan, savdo, intellektual almashinuv va uning jahon sivilizatsiyasi yilnomalarida qoldirilgan abadiy merosi bilan bog'liqligini o'rganish va tahlil qilishdir.

“Saljuqiylar davlatining jahon tarixidagi o'rni” maqolasida Saljuqiylar saltanatining tarixiy ahamiyati va uning jahon miqyosidagi hayotiy ta'siri chuqur o'rganiladi. Maqolada Saljuqiylar davlatining kuchayishi, bosqinchiliklari va boshqa yirik davlatlar bilan o'zaro munosabatlari batafsil tahlil qilish orqali Saljuqiylar imperiyasining jahon tarixini shakllantirishdagi hal qiluvchi rolini yoritishga harakat qilinadi. Unda Saljuqiylar davlatining islom olamiga geosiyosiy va madaniy ta'siri, savdo va intellektual almashinuvga qo'shgan hissasi chuqurroq o'rganiladi. Maqola Saljuqiylar imperiyasining jahon tarixidagi o'rnini kengroq ko'rib chiqish orqali uning merosi va doimiy dolzarbligini har tomonlama tushunishni maqsad qilgan.

“Saljuqiylar davlatining jahon tarixidagi o'rni” maqolasida Saljuqiylar saltanatining jahon miqyosidagi tarixiy ahamiyati va doimiy ta'siri chuqur o'rganiladi. U Saljuqiylar davlatining geosiyosiy va madaniy ta'sirini, shuningdek, jahon tarixini shakllantirishdagi hal qiluvchi rolini har tomonlama tushunishga

qaratilgan. Maqolada Saljuqiylar imperiyasining kuchayishi, bosqinchiliklari va boshqa yirik davlatlar bilan o'zaro munosabatlari atroflicha tahlil qilinib, imperiyaning savdo-sotiq, intellektual almashinuvga qo'shgan hissasi va uning o'zgarmas merosini yoritishga intiladi. Maqolada Saljuqiylar davlatini jahon tarixining keng kontekstida o'rganib, uning sivilizatsiya yilnomalaridagi doimiy dolzarbligi va ahamiyatini yoritishga harakat qilinadi.

"Saljuqiylar davlatining jahon tarixidagi o'rni" maqolasida Saljuqiylar saltanatining tarixiy ahamiyati va jahon tarixiga doimiy ta'siri har tomonlama tahlil qilingan. Unda Saljuqiylar davlatining geosiyosiy va madaniy ta'siri, hokimiyat tepasiga kelishi va boshqa yirik davlatlar bilan o'zaro munosabatlari chuqur o'rganiladi. Batafsil tadqiq qilish orqali maqola Saljuqiylar imperiyasining jahon tarixini shakllantirishdagi muhim rolini, xususan, uning savdo, intellektual almashinuvga qo'shgan hissasini va global tsivilizatsiyadagi abadiy merosini yoritishga qaratilgan. Maqolada Saljuqiylar davlatini jahon tarixining kengroq kontekstida o'rganib, uning ta'siri va doimiy dolzarbligini har tomonlama tushunishga intiladi.

"Saljuqiylar davlatining jahon tarixidagi o'rni" mavzusidagi maqolaga quyidagi misollarni keltirish mumkin:

1. Siyosiy va harbiy ta'sir: Saljuqiylar davlatining Vizantiya imperiyasiga qarshi strategik g'alabalari va Anadoluga kengayishi, mintaqada va undan tashqarida kuchlar muvozanatiga ta'sir ko'rsatishi.
2. Madaniy ta'sir: Saljuqiylar imperiyasining islom san'ati va me'morchiligiga homiyligi, jumladan, Isfahondagi Ulug' masjid va Alaaddin masjidi kabi ramziy inshootlar. Ushbu hissalar mintaqaning badiiy va madaniy rivojlanishiga doimiy ta'sir ko'rsatdi.
3. Savdo va savdo: Saljuqiylar davlatining savdo va savdoni, xususan, Ipak yo'li bo'ylab iqtisodiy taraqqiyotga ta'sir ko'rsatish va qit'alar bo'ylab tovarlar, g'oyalar va texnologiyalar almashinuviga yordam berishdagi roli.
4. Intellektual almashinuv: Saljuqiylar imperiyasining ilm-fan, astronomiya va tibbiyot kabi sohalarda bilim va yutuqlar almashinuvini rag'batlantirish, ta'lim va ilmiy markazlarni qo'llab-quvvatlashi.
5. Meros va tarixiy ahamiyat: Saljuqiylar davlatining keyingi imperiyalarga doimiy ta'siri va jahon tarixining kengroq yo'li, jumladan, Usmonli imperiyasiga ta'siri va Islom olamining tarixiy hikoyasiga qo'shgan hissasi.
6. Saljuqiylar imperiyasining bosib olishlari va kengayishi, jumladan, uning islom olamiga ta'siri va Vizantiya imperiyasi va salibchilar kabi qo'shni kuchlar bilan o'zaro munosabatlari.
7. Imperiyaning strategik joylashuvi va uning savdo yo'llarini shakllantirish va Sharq va G'arb o'rtasida madaniy almashinuvni yo'lga qo'yishdagi roli.
8. Saljuqiylar davlatining islom san'ati, me'morchiligi va ilmi rivojiga ta'siri, jumladan Turkiyadagi Selimiya masjidi kabi ramziy inshootlar qurilishi.
9. Saljuqiylar imperiyasining o'zi nazorat qilgan hududlardagi siyosiy va ijtimoiy tuzilmalarga doimiy ta'siri, shuningdek, boshqaruv tizimlari va ma'muriy amaliyotga qo'shgan hissasi.
10. Saljuqiylar davlatining bahsli merosi va uning jahon tarixining kengroq hikoyasidagi ahamiyati, jumladan, keyingi imperiyalar va sivilizatsiyalarga doimiy ta'siri

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Saljuqiylar davlati o'z davrining geosiyosiy, madaniy va iqtisodiy manzarasida o'chmas iz qoldirgan holda jahon tarixida salmoqli o'rin tutadi. Saljuqiylar

imperiyasi harbiy istilolari, san'at va me'morchilikka homiylik qilish, savdo-sotiqni osonlashtirish va intellektual almashinuvni qo'llab-quvvatlash orqali Islom olamiga va undan tashqariga chuqur ta'sir ko'rsatdi. Uning merosi bir vaqtlar o'zi nazorat qilgan hududlarning tarixiy hikoyasida, shuningdek, keyingi imperiyalar va tsivilizatsiyalarda aks-sado berishda davom etmoqda. Saljuqiylar davlatining jahon tarixini shakllantirishdagi hal qiluvchi rolini e'tirof etish orqali biz jahon sivilizatsiyasining murakkabliklari va dinamikasi haqida qimmatli tushunchalarga ega bo'lamiz, uning doimiy dolzarbligi va ahamiyatini ta'kidlaymiz.

Yana shuni qoshimcha qilmoqchimanki, Saljuqiylar davlati jahon tarixida hal qiluvchi va ta'sirchan o'rin tutadi. Uning geosiyosiy va madaniy ta'siri, shuningdek, savdo, intellektual almashinuv, san'at va me'morchilikka qo'shgan hissasi islom olamida va undan tashqarida doimiy iz qoldirdi. Saljuqiylar imperiyasining merosi bir paytlar u boshqargan hududlarning tarixiy hikoyasida saqlanib qolgan va uning doimiy ta'siri keyingi imperiyalar va sivilizatsiyalarni shakllantirgan. Saljuqiylar davlatining jahon tarixidagi o'rnini hayotiy va o'rinli tadqiqot sohasi bo'lib, o'tmish tsivilizatsiyalarining zamonaviy dunyoga doimiy ta'siri haqida qimmatli fikrlarni taqdim etishda davom etmoqda.

Umuman olganda, Saljuqiylar davlati o'zining harbiy bosqinchiliklari, madaniy hissalar va iqtisodiy ta'siri orqali jahon tarixini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynagan. Imperiyaning ta'siri uning hududiy chegaralaridan tashqariga chiqib, islom olamida va undan tashqarida abadiy meros qoldirdi. Saljuqiylar davlatining jahon tarixidagi o'rnini o'rganar ekanmiz, biz tsivilizatsiyalarning o'zaro bog'liqligini, uning savdo-sotiq, intellektual almashinuv va madaniy taraqqiyotga qo'shgan hissalarining abadiy ahamiyatini chuqurroq tushunamiz. Saljuqiylar davlatining keyingi imperiyalarga ta'siri va uning abadiy merosi uning jahon tarixida muhim o'rin egallashini ta'kidlaydi. Ushbu imtihon butun tarix davomida tsivilizatsiyalarning murakkabliklari va o'zaro ta'siri haqidagi tushunchamizni boyitadi va Saljuqiylar davlatining global tsivilizatsiya yo'nalishini shakllantirishda davom etayotgan dolzarbligini ta'kidlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bosvort, C. E. (2001). Saljuqiylar: Qadimgi Eron dan hozirgi Turkiyagacha bo'lgan tarix. I.B. Tavrida.
2. Kafesog'lu, I.H. (1979). Saljuqiylar tarixi: Saljuqiylar tarixi Ibn Bibi. Michigan universiteti matbuoti.
3. Rays, T. (2015). Kichik Osiyodagi saljuqiylar, 1071-1302 yillar. Rutledge.
4. Sinkler, T.A. (1989). Sharqiy Turkiya: Arxitektura va arxeologik tadqiqotlar. Pindar matbuoti.
5. Peacock, A.C.S. (2006). "Saljuqiylarning Qrimga qarshi yurishi va Sulton Mas'ud bin Muhammadning ekspansionistik siyosati (1134-1151). Qirollik Osiyo jamiyati jurnali, 16(2), 135-145.
6. Runciman, S. (1970). Salib yurishlari tarixi, I jild: Birinchi salib yurishi va Quddus qirolligining asos solishi. Kembrij universiteti matbuoti.
7. Ko'prulu, F. (2006). Usmonli imperiyasining kelib chiqishi. Nyu-York davlat universiteti matbuoti.
8. Bosvort, C.E. "Saljuqiylar va ularning vorislari". Eronning Kembrij tarixida, jild. 5: Saljuqiylar va mo'g'ullar davri, tahrir. J. A. Boyl tomonidan, 1-202. Kembrij: Kembrij universiteti nashriyoti, 1968 yil.

9. Peacock, A.C.S. "Buyuk Saljuqiylar imperiyasi". Edinburg: Edinburg universiteti nashriyoti, 2015.
10. Менглибоев, А. (2021). Сурхон воҳасида миллий озодлик ҳаракати натижалари ва оқибатлари. Academic research in educational sciences, 2(4), 1655-1674.
11. Менглибоев, А. Х. (2018). СТРАТЕГИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ В БОРЬБЕ С МЕЖДУНАРОДНЫМ ТЕРРОРИЗМОМ. Гуманитарный трактат, (29), 40-43.
12. Mengliboyev, A., & Qalandarova, M. (2023). ORIYLAR MUOMMOSI: ORIY QABILALARINING HINDISTONGA KIRIB KELISHI. Центральноеазиатский журнал образования и инноваций, 2(3), 167-170.
13. Mengliboyev, A. (2022). СУРХОН ВОХАСИДА ҚИЗИЛ АРМИЯ БОСҚИНИ ВА УНГА ҚАРШИ КУРАШНИНГ БОШЛАНИШИ. Adad Plyus.
14. Mengliboyev, A. (2022). ЖАНУБИ-ШАРҚИЙ БУХОРОДА СОВЕТ ҲОКИМИЯТИНИНГ ЎРНАТИЛИШИ ВА УНГА ҚАРШИ КУРАШ (СУРХОН ВОҲАСИ МИСОЛИДА, 1920-1930 ЙИЛЛАР). Scienceweb academic papers collection.
15. Mengliboyev, A. (2021). СУРХОН ВОХАСИДА МИЛЛИЙ ОЗОДЛИК ҲАРАКАТИ НАТИЖАЛАРИ ВА ОҚИБАТЛАРИ.

